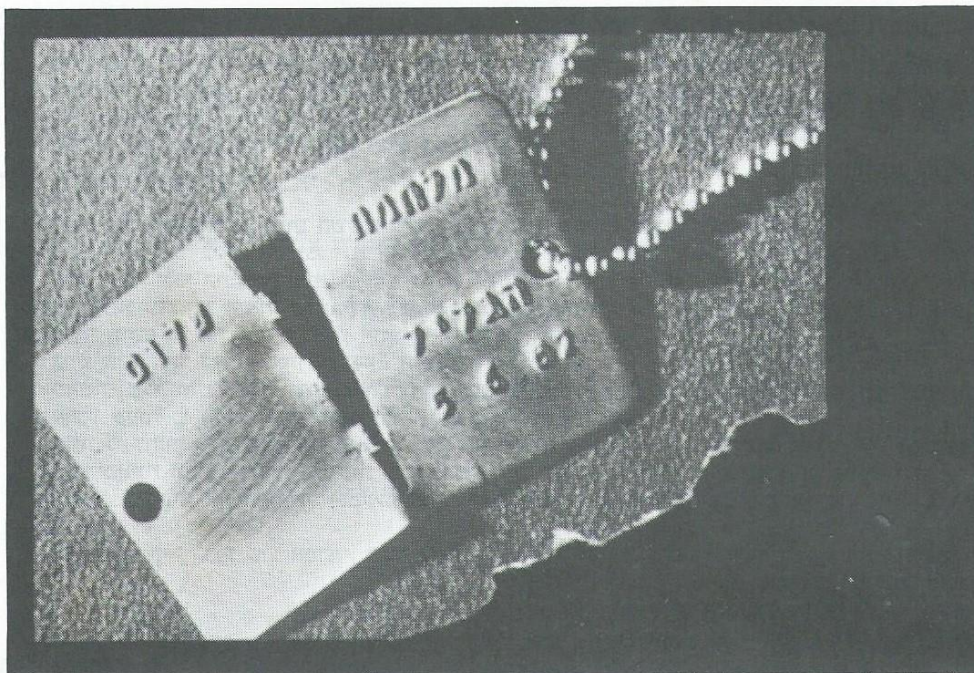

גבול הציזת וזכות הסירוב

יש גבול

המלחמה בלבנון נכנסת לקיץ השני, הבוץ עמוק והסוף אינו נראה. מי זוכר בכלל איך הכל התחיל? מי שנפשו נקעה מן הכיבוש המתמשך של לבנון, מן השיטור וההרג, הטבח ו"הסדר החדש" – מוטב שיתחיל ויבדוק, כיצד מצא עצמו שם.

זה לא היה מיקרה: הדרך לסברה ושאתילה היתה הדרך לביירות, והצבא שצער פעל מכוח הפקודה, והפקודה והפצצה והפליטים והמתים – כולם חלק מן "התוכנית הגדולה".

שר האנרגיה והתשתית לשעבר, יצחק ברמן, גילה לאחר התפטרותו מן הממשלה:

"שישה חודשים לפני תחילת מבצע "שלום הגליל" הובאה בפני הממשלה בידי הרמטכ"ל תוכנית בשם "תוכנית אורנים", לפיה היה אמור צה"ל להגיע לפחות עד אזור ביירות כולל כיבוש העיר. מטרת התוכנית היו הקמת ממשלה יציבה בלבנון והשפעה על בחירת הנשיא הלבנוני."

על-פי יהודה ליטני, הארץ, 23.9.82.
(כל ההדגשות – מכאן ואילך – שלנו.)

חודשיים לפני פתיחת המלחמה כתב יואל מרקוס:

"מלחמה בהיקף כלשהו בין ישראל לגורם ערבי אחד או יותר היא שאלה של זמן. את היקפה, עיתויה ואורכה לא אדע... המלחמה עלולה לפרוץ בן-לילה או בתוך שנה, אך להערכתי היא בלתי-ימנעת... מעט מאוד דובר בפומבי, אם בכלל, על הפילוסופיה המניעה אותם גורמים המצדדים ומאיצים מלחמת תנופה בלבנון. מאחורי התירוץ הרשמי ש"לא נסבול הפגזות או פעולות מחבלים", מסתתרת תפיסה איסטרטגית הגורסת שיש להביא לחיסולו הפיסי הכמעט מוחלט של אש"ף... כלומר, מלחמה עלולה לפרוץ לא רק לצרכים צבאיים... אלא להשגת יעדים פוליטיים. והלוא פרופ' מילסון הודה בכך בגלוי: זו המלחמה הפוליטית הגדולה ביותר שהיתה לישראל מאז 1948."

הארץ, 26.3.82

מאחורי התוכנית הגדולה עומדת הטענה, כי "יש פיתרון צבאי לבעיה הפלסטינית".

ב־30 במאי 1982, ערב המלחמה, הופיע רפול בפני תלמידי תיכון בטבריה; כתב הארץ דיווח:

"הרמטכ"ל, רביאלוף רפאל איתן, אמר אתמול, כי לבעיית המחבלים בדרום לבנון יש פיתרון צבאי, וככל הידוע לו, לא תיפתר בעיית המחבלים שלא באמצעות מהלך צבאי. הרמטכ"ל... אמר: "רק על-ידי מכה צבאית נביא קץ למצב שבו המחבלים ממשיכים לטרטר את מדינת ישראל. מכה צבאית מוחצת תאפשר לנו אחרי-כך לנהל מו"מ בתנאים שלנו..."

הארץ, 31.5.82

ואיך נראה הפיתרון הצבאי?

"אני קשר בתותחנים... ביום השלישי למלחמה נקראתי לשרות בלבנון...

ביום ששי אחד עמדנו על גבעה גבוהה שמשקיפה על שדה-התעופה של ביירות. עמדנו - כמה מאות תותחים - ולפי התוכנית היינו צריכים לירות במשך 12 שעות על מחנות פליטים בדרום ביירות. יש שם לתוכנית-האש הזאת. כל יחידה צבאית מקבלת יחידת שטח, שהיא סורקת באופן מאוד מחושב בפגזי תותחים, לכל יחידה ריבוע אותו היא סורקת הלך וחזור.

ביום ששי אחד בארבע אחר-הצהריים נתנו את פקודת-האש, ואז משך כארבע שעות הפגזנו את מחנות הפליטים בדרום ביירות, כשבזמנית הפציצו והפגזו אותם גם מהאוויר ומן הים. זה לקח ארבע שעות כי אחרי ארבע שעות נכנסה לתוקפה הפסקת-האש.

קשה לי לחזור לארבע השעות האלה ולספר מה הרגשתי. עמדנו במקום בו ניתן היה לצפות גם בעין בלתי-מזוינת וגם במשקפת בפגיעות שלנו. אפשר היה לראות הבוקי-אש כל שניה, זה היה מחזה מחריד. שומעים את המטוסים למעלה וכשנוגדת רקטה של מטוס קשה בכלל לתאר מה רואים אחרי זה.

וזה בעצם היה הרגע שבו אמרתי, שאם צה"ל נכנס לביירות, אני תופס את הפקלאות והולך הביתה." עדותו של צביקה צורף, חבר יש גבול; מאוחר יותר סירב צביקה לשרת בלבנון ונידון ל-27 ימי מחבוס.

איך אפשר להפגז ב
טוהר הנשק הישן והחם
הוויכוח, האם נכון לש
מה לעזאזל עשו
לשם מה נשלחו לשם?
לפתור "פיתרון צבאי"
האם מדמה מישור בל
במהלכה על חיי בני א
האם אפשר לדאוג ל
האם אפשר להפריד א
לא מדובר לכן בסטיה
מדובר במלחמה עצמה

שמואל (שמיל) רובינש

"בחלק הראשון ש
לחימה התפקוד ה
הספקות והשאלות
האם במהלך הקה
"אני לא יודע מה
הם נפגעו... הסלק
האם היתה אפשר
"אני יודע שלנו, נ
מובילה הפעולה
לא מדובר כאן ב
"כסאח."

מה משיבים ל"אויס

אנו, אנשי יש גבול, א
פיתרון צבאי לבעיית
אך המדובר לא רק ב
לטענה נוכל להשיב ב
ואיך נשיב למעשה?
איך נשיב לנסיון לש
משעה שלא בטענה ב
אומרים:
יש גבול לציות.

"יש פיתרון צבאי פ
ולא סתם "לפתור" -
מבחינה עקרונית, יש
בהקשר הקונקרטי, א
הצבאי לבעיה הפלס
המכתב אומר:

ב הארץ דיווח:
 בן יש פיתרון צבאי,
 סביל אמר: "רק
 מכה צבאית

הארץ, 31.5.82

עשרה - כמה מאות
 של בדרום ביירות. יש
 באופן מאוד מחושב

שטח הפגז את
 בן הים זה לקח

לעצות גם בעין
 זה היה מחזה
 הארץ מה האים אתר

קלאות הולך הביתה.
 ח. חבר יש גבול: מאוחר
 מדיק ל-27 ימי מחבוס.

איך אפשר להפגין בעדינות את ביירות?

טוהר הנשק הישן והטוב, התשובה המוכנה-מראש, לא עונה על השאלה.
 הוויכוח, האם נכון לשמור על חיי אזרחים במחיר חיי לוחמים, משכיח את העיקר:
מה לעזאזל עשו שם הלוחמים?

לשם מה נשלחו לשם?

לפתור "פיתרון צבאי"?

האם מדמה מישור בלבד, כי אפשר לנהל מלחמה שמטרתה פיתרון צבאי לבעייתו של עם - ולחוס
 במהלכה על חיי בני אותו עם, להימנע מהרג אזרחים?

האם אפשר לדאוג לטוהר הנשק - ולשכוח נגד מי מופנה הנשק?

האם אפשר להפריד את מטרות המלחמה מן האמצעים שבהם משתמשים להשגת מטרותיה?

לא מדובר לכן בסטייה מכללי לחימה בלבד, בפקודה חריגה.

מדובר במלחמה עצמה.

שמואל (שמיל) רובינשטיין, סגן במילואים, שירת בסדיר בצנחנים. בריאיון סיפר:

"בחלק הראשון של המלחמה היינו בנסיעה רצופה ובלחימה, ולא היה זמן לחשוב. כל זמן שהיתה
 לחימה התפקוד היה טוב, אבל מרגע שהסתיימה והחלו הסריקות וההתעסקות עם האזרחים, החלו
 הספקות והשאלות.

האם במהלך הקרבות הירי אכן היה סלקטיבי?

"אני לא יודע מה זה סלקטיבי. היה שם ירי שקידם את מטרות הלחימה. במקומות שהיו אזרחים,
 הם נפגעו... הסלקציה לא יכלה למנוע הרג אזרחים.

האם היתה אפשרות צבאית אחרת להתמודד עם הבעיה?

"אני יודע שלנו, ככוח צבאי, ההפצצות הכבדות סייעו מאוד, אבל לעמוד מול זה ולהבין למה
 מובילה הפעולה הזאת, קשה מאוד.

לא מדובר כאן בטאקטיקה כזו או אחרת - איגוף מימין או משמאל. מדובר באיסטרטגיה של
 'כסאח'."

העיר, 10.9.82

מה משיבים ל"איסטרטגיה של כסאח"?

אנו, אנשי יש גבול, איננו יחידים בהתנגדותנו למלחמה. איננו יחידים גם בהתנגדותנו לטענה, כי יש
 פיתרון צבאי לבעייתו של עם, העם הפלסטיני.

אך המדובר לא רק בטענה, אלא בנסיון להוכיחה בפועל, בדם ואש: במלחמה.
 לטענה נוכל להשיב בהפרכתה, בהוקעתה המוסרית.

ואיך נשיב למעשה?

איך נשיב לנסיון לשתף אותנו בהוכחתה?

משעה שלא בטענה מדובר אלא במלחמה, לא בעוול המרוחק אלא בשותפות לדבר עבירה - אנחנו
 אומרים:

יש גבול לציות.

"יש פיתרון צבאי" פירושו שניתן לפתור בעיה אנושית, בעייתו של עם, על-ידי מלחמה, על-ידי כיבוש.
 ולא סתם "לפתור" - לפתור באמצעותנו.

מבחינה עקרונית, יש גבול פירושו שיש מטרות שלא נהיה אמצעי להגשמתן.

בהקשר הקונקרטי, אנחנו מצביעים במכתב לשר-הביטחון על שתי מטרות כאלה לפחות: "הפיתרון
 הצבאי לבעיה הפלסטינית והשכנת 'סדר חדש' במדינה זרה, בלבנון.

המכתב אומר:

יש גבול!

אל ראש הממשלה ושר הביטחון

אנו קצינים וחילים במילואים פונים אליכם שלא לשלוח אותנו לבנון - כי לא נוכל עוד. יותר מדי נהרגנו והרגנו במלחמה זאת, יותר מדי כבשנו, פוצצנו והחרבנו. על מה ולמה?

היום ברור לנו: באמצעות מלחמה זו אתם מנסים באופן צבאי לפתור את הבעיה הפלסטינית כאשר אין ולא יכול להיות פיתרון צבאי לבעייתו של עם. אתם מנסים לכפות "סדר חדש" על חורבותיה של לבנון, לשפוך דמנו ודמם של אחרים למען אנשי הפלנגות. לא לשם כך התגייסנו לצבא ההגנה לישראל.

שיקרתם לנו. דיברתם על קו 40 הקילומטרים והתכוונתם להתקרב 40 קילומטרים מדמשק ולהיכנס לביירות, ושוב מצפה לנו מעגל הדמים: כיבוש - התנגדות - דיכוי. במקום שלום לגליל הבאתם מלחמה שסופה אינו נראה. למלחמה הזו, לשקרים הללו, לכיבוש הזה - אין הסכמה לאומית!

החזירו את החיילים הביתה!

נשבענו להגן על שלומה וביטחונה של מדינת ישראל ואנו נאמנים לשבועה זו. על כן אנו פונים אליכם לאפשר לנו לעשות את שירות המילואים בתחומי מדינת ישראל ולא על אדמת לבנון.

יותר מ-1,600 חיילי מילואים חתמו על הדברים הללו מאז נכתבו. הם תחילתה ובסיס פעולתה של קבוצת יש גבול.

לא פחות משהמכתב נותן תשובות, הוא מציע שאלות. האם יש גבול לציות? ואם קיים כזה - היכן עובר הגבול?

לדיון בשאלות הללו תיוחד החוברת שלפניך. נדגיש, שבעוד שלשאלה הראשונה משיבים כל חברי הקבוצה בחיוב, כי יש גבול, אין לכל החתומים על המכתב גבול אחד ברור שאותו לא יסכימו לעבור.

אנחנו חושבים, שמוטב לו לכל אדם ששייב לעצמו, מה הם הדברים אותם אין הוא מוכן לבצע, כדי שלא יימצא כאותו חייל, שזרק עם חבריו רימוני גז-מדמיע בכיתות בית-הספר בבית-ג'אלה, בגדה המערבית, ואמר:

"צריך להבין שמה שהשריד אותי ביותר זה עצם זה שאני עשיתי את זה. זאת אומרת, שפתאום כל הערכים וכל הדברים נעלמו, ברגע מסוים. ברגע מסוים, פתאום עשיתי דבר שאני לא מאמין שאני יכול לעשות אותו. בלי שום סיבה. אתה מבין? זאת הבעיה שלי."

שדמות, חורף תשל"ח

האם יש גבול?

אין לסרב פקודה, אומרים, כיוון שזו עבירה על החוק. אסור לסרב - כי החוק אוסר. במדינת-חוק אדם מקיים את החוק גם כשזה אינו מוצא חן בעיניו; ואם החוק אומר שיש לקיים כל פקודה - זו חובה ויש למלאה.

אך החוק עצמו מכיר בגבולות לציות. בתחומים מוגדרים, מכיר אף המשפט בזכות הסירוב. האם יכול סירוב פקודה מטעמי מצפון לזכות בהכרה משפטית בישראל של היום? אביגדור פלדמן בוחן את האפשרויות:

תסריטים משפטיים

"יש גבול", כתופעה משפטית, היא פקעת צפופה של מושגים משפטיים אפורים-למחצה, בעלי עוצמה נמוכה - אפילו בטוב שבעולמות המשפטיים. הסירוב הסלקטיבי למלא הוראות הצבא, על בסיס גיאוגרפי, ענייני או תקופתי, הוא פחות ממוסד או "מהוגן", מסרבן המצפון המסורתי, זה המתנגד לכל שימוש בנשק. הסרבן הסלקטיבי חסר את המסורת, קבוצות הלחץ וההזדהות על בסיס בינלאומי, העומדות לרשות סרבן המצפון המוחלט.

רוב מדינות אירופה וארה"ב מכירות בזכותו של סרבן מצפון מוחלט, להיפטר משרות צבאי. אין למיטב ידיעתו, אפילו מדינה אחת בעולם, שאינה מדגישה בסעיפי הפטור המצפוניים את הדרישה שהסירוב או ההתנגדות, חייבים להיות מוחלטים, דהיינו לכל סוג של שימוש בנשק. אפילו ישראל מכירה בזכות פטור מטעמי מצפון לנשים, שהן, כנראה, לדעת המחוקק בעלות מצפון שביר ופריך יותר מן המצפון הגברי.

האבחנה הקיימת בין סרבן מצפון מוחלט ובין סרבן סלקטיבי, מלבד היותה מבוססת על המסורת הארוכה ומיסוד תופעת הסרבן המוחלט, נובעת בעיקר מן העובדה הגלויה לעין, שסרבן סלקטיבי הוא אקט פוליטי מובהק בעל מטען אקטיבי, בעוד שסרבן המצפון המוחלט נתפש כמי שנע במעגלים חיצוניים פריפריאליים, לא מזיקים וחסרי השפעה של ממש; הוא מצוי תמיד על גבול התמהונות; דמותו, השואפת לעולם אוטופי, נסבלת על ידי המחוקק. יחד עם דמויות נוספות בשולי החוק.

מאידך, סרבן יש גבול, פועל במעגלים פוליטיים מרכזיים ומשמעותיים, וככזה הוא נהנה ממעט מאד אהדה של המחוקק או השופט. משווייטר סרבן "יש-גבול" על זכות התמהונות או הזרות, עומד הוא בקו הראשון של העימות עם המערכת הפוליטית.

הציוד המשפטי העומד לרשותו של פרקליט חבר יש גבול, הוא מצומצם למדי, ולמעשה עליו לטול מכל הבא ליד ולנסות לגייסו ולשבצו במעגל ההגנה. בהקשר הדברים הנכתבים כאן, אני גוזר על עצמי, מראש, התבוננות מצומצמת בתופעה המשפטית של יש גבול, התבוננות שניתן לנסח אותה כ"מה הסיכויים שלו במשפט".

שתי קבוצות סירוב סלקטיבי מאפיינות את חברי יש גבול; הסירוב לשרת בשטחים שנכבשו במלחמת יוני 1967, והסירוב להשתתף במלחמת לבנון וספיחיה. האופק המשפטי הראשון, שאליו ישא הפרקליט את עינו, מסומן בחוק השיפוט הצבאי: בזכות ולמעשה בחובה, שלא לבצע פקודה שהיא בלתי חוקית בעליל. אי החוקיות שבפקודה צריכה להיות גלויה לעין, ובלשון בית המשפט בפרשת כפר קאסם - הדגל השחור של אי החוקיות חייב להתנוסס מעל הפקודה.

אופק אי החוקיות של הפקודה עשוי לשמש מרחב הגנה משפטית יעיל, אם נשבץ לתוכו את כללי המשפט הבינלאומי בעניין יציאה למלחמה, התנהגות בעת לוחמה והתנהגות בשטחים כבושים. שיבוץ כללים אלה הוא אפקטיבי, משום שעל-פי המשפט במדינת ישראל כללי משפט בינלאומי מינהגי מהווים חלק בלתי נפרד מהקוד הערמטיבי המחייב במדינה. לצורך ההגנה על חבר יש גבול, יניח פרקליטו בתיקו שני קודקסים של המשפט הבינלאומי, שקיבלו הכרה נורמטיבית מחייבת בישראל: הראשון הוא כללי בית המשפט הצבאי הבינלאומי בנירנברג, והשני - אמנת האג הרביעית. כללי נירנברג קיבלו מעמד נורמטיבי מחייב במשפט אייכמן, ומעמד דומה ניתן לאמנת האג הרביעית במספר רב של פסקידין של בית המשפט העליון.

ובסיס פעולתה של

ם קיים כזה - היכן

ה משיבים כל חברי
שאותר לא יסכימו

דא מוכן לבצע, כדי
בבית-ג'אללה, בגדה

זרת, שפתאום כל
לא מאמין שאני

שדמות, חורף תשל"ח

כללי נירנברג מונים 3 קטיגוריות של פשעי מלחמה:

פשעים כנגד השלום: תכנון, הכנה, ייזום ויציאה למלחמה תוקפנית.

פשעי מלחמה: הפרת נוהגי המלחמה, ומבלי למעט רצח, פגיעה מכוונת באוכלוסיה אזרחית, הגלייה וכו'.

פשעים כנגד האנושות: רצח, השמדה והגלייה של אוכלוסיה אזרחית, רדיפה על בסיס פוליטי, גזעי או דתי.

מתוך אמנת האג נציין את הכלל האוסר הפצצה, בכל צורה שהיא, של ערים, כפרים, ישובים ובנינים לא מוגנים, והכלל האוסר על פגיעה בכבודם וברכושם של תושבים המתגוררים בשטחים שנכבשו בעקבות פעולות לוחמה.

הבה נגלגל את תסריט משפטו של המסרב למלא הוראה לצאת ללבנון בתקופת הלוחמה. ההגנה טוענת כי המלחמה היא פשע כנגד השלום, בהיותה מלחמה תוקפנית בין מתחילתה ובין משלבים מאוחרים שלה. ביהמ"ש יידרש לבחון את מכלול העובדות הכרוכות ביציאה למלחמה זו, לבדוק הצהרות של ראשי המדינה, שקילת הסכנה, שנשקפה למדינת ישראל מארגון אש"ף בלבנון וכיו"ב. יש בסיס להשערה, כי בחינה כזו תביא למסקנה כי המלחמה הייתה תוקפנית ועל כן מהווה פשע כנגד השלום והנאשם יוצא זכאי.

הכשל בתסריט זה, שהוא מניח קיומו של בית משפט אוטופי, בתנאים הקיימים, שיהיה מוכן להכנס לבדיקת חוקיותה של מלחמת לבנון. נתיב ההתחמקות של ביהמ"ש מפני בדיקה כזו מוביל דרך הטענה, כי אם הממשלה החוקית של מדינת ישראל החליטה לצאת למלחמה זו, ביהמ"ש לא יבחון את חוקיות המלחמה. נתיב ההתחמקות כזה, או דומה לו, נקטו בתי המשפט בארה"ב בקבוצת משפטים, שנגעה למלחמת וייטנאם. נאשמים שונים בסירוב להתגייס למלחמה זו נעזרו בכללי נירנברג ובטענה, כי המלחמה נוגדת את כללי המשפט הבינלאומי. ביהמ"ש בארה"ב פסק, כי טענה כזו מעוררת שאלה פוליטיות, שהיא מחוץ לסמכותו של ביהמ"ש. נחמה מסויימת נפיק מן העובדה, כי על פסיקה זו נמתחה ביקורת של ממש בספרות המשפטית; וכך, הסיכוי מאשר בארה"ב ובתי המשפט בישראל הוא, שכלל "השאלה הפוליטית" הוא יותר גמיש בישראל מאשר בארה"ב ובתי המשפט בישראל היו מוכנים בעבר להכנס לשאלות שהן פוליטיות מובהקות (עין פרשת אלון מורה).

התסריט הבא נוגע למי שמסרב למלא פקודה לצאת למשימה הכרוכה בהפצצת אזורים המאוכלסים אזרחים. לטובתו הוא מגייס את מה שכבר ציטטנו מאמנת האג, האוסרת הפצצה כזו, איסור שמקבל בכללי נירנברג מעמד של פשע מלחמה. במקרה כזה נתיב ההתחמקות, הנוגע לאופייה הפוליטי של השאלה, נראה חסום בפני ביהמ"ש, וזה אנוס להידרש לשאלת חוקיות הפקודה ועל פני הדברים מסתמן סיכוי טוב של זיכוי.

שלישי על ספסל הנאשמים הוא זה המסרב לשרת בלבנון בימים אלה, דהיינו לאחר שחדלו פעולות האיבה. לטובתו הוא מגייס את הטענה, כי שהות ישראל בלבנון היא בלתי חוקית, בהיותה תוצאה של מלחמה תוקפנית. שוב נפתח לביהמ"ש מסלול התחמקות מן השאלה העיקרית בטענה כי זו סוגייה פוליטית שהיא מחוץ לסמכותו של בית המשפט.

האחרון בנשפטים הוא זה המסרב לשרת בשטחים שנכבשו במלחמת יוני 1967. במשפט זה אנו מגוונים את ההגנה ומוסיפים שני אלמנטים שלא השתמשנו בהם עד עתה. מבית המשפט הצבאי ביפו אנו מזמינים פרטיכל של מה שמכונה "משפט הטרטורים", ומצביעים על כך שבשטחים אלה אימצה מדינת ישראל באורח רשמי ומוסמך התנהגות הסוטה באורח מהותי מן ההוראות המחייבות במשפט הבינלאומי בדבר התנהגות בשטחים כבושים. אנו מצביעים על כך שהתעללות פיזית ופגיעה בכבוד האוכלוסיה קיבלה לגיטימציה מוסמכת. בשלב הבא של מסכת ההגנה אנו נעזרים בדו"ח ועדת כהן לחקירת האירועים בסברה ושאתילה, ומצטטים מתוכו את החלקים, המתייחסים להרחבת מעגל האחריות אל מה שמכונה האחריות העקיפה, דהיינו, הטלת אחריות לא רק על אלה שביצעו את המעשים האסורים, אלא גם על אלה שהיה ביכולתם למנוע את המעשים ולא עשו זאת.

חסידי אורחית, הגלייה

על בסיס פוליטי, גזעי

כפרים, ישובים ובנינים
הם בשטחים שנכבשו

התחלמה ההגנה
הפליטה ובין משלבים
התחלמה זו, לברוך
שם בלבנון וכיו"ב. יש
כן מדווח פשע כנגד

ה שידה מוכן להכנס
דיקה כזו מוביל דרך
ז, ביהמ"ש לא יבחון
פס באר"ב בקבוצת
י מנור בכלל נירנברג
: פסק, כי טענה כזו
ק מן העבודה, כי על
ר המסתמן לפרקליט
ארה"ב ובתי המשפט
ת אלן מורה).

ת אורחים המאוכלסים
ה כזו, איסור שמקבל
לפליטה הפוליטי של
דה ועל פני הדברים

לסור שחרול פעולות
קית, בדיווח תוצאה
קקית בטענה כי זו

19. במשפט זה אנו
המשפט הצבאי ביפו
בשטחים אלה אימצה
ת המחייבות במשפט
פזית ופגיעה בכבוד
ים בדיח ועדת כהן
סים להרחבת מעגל
ל אלה שביצעו את
עשו זאת.

טוענת איפוא ההגנה, כי התנהגות ישראל בשטחים הכבושים הגיעה לרמה מצטברת של אי חוקיות, כי כל מי שמשרת בשטחים אלה - ואפילו אינו מבצע בפועל מעשים לא חוקיים - נושא באחריות עקיפה לנעשה בהם; ומכאן שוב המשוואה פקודה בלתי חוקית - סירוב מוצדק. התסריט האחרון נראה כתפריט משפטי לא לגמרי מאוזן, וספק אם ניתן להמליץ עליו בלב שלם, כבעל סיכויים.

פרקליט יש גבול, שיעריך כי אוזלת-יד מסויימת צפויה לו במשפט בגין סירוב סלקטיבי, עשוי לנסות להקדים תרופה למכה ולדרוש משלטונות הצבא להיענות לדרישת חייל סדיר או מילואים, שלא לבצע הוראות מסויימות, העומדות בסתירה חריפה ומכאיבה עם צו מצפוני. המצפון ודרישותיו עשויים להיות מוצגים במסגרת טיעון כזה, כעין מום או מיגבלה אישית בדומה לפרופיל רפואי נמוך, והפרקליט גשוי לבקש קביעת קריטריונים לפרופיל מצפוני והיחס בינו ובין תנאי השירות. אומדן סיכויי של טיעון כזה, אינו חד-משמעי, ואולם טיעון שכזה מחמיץ במידה רבה את התוכן הממשי של הסירוב הסלקטיבי ומעמידו על בסיס "תנאי שירות", במקום על הרמה הפוליטית האקטיבית.

טקטיקה משפטית שנוסתה, ללא הצלחה, בפרשת גדי אלגזי, היא זו המנצלת את עקרון "הצורך" מן המשפט הפלילי. עיקרון זה מתיר לאדם לבצע עבירה פלילית כדי למנוע פגיעה בגופו או כבודו. הטיעון מציב סימן זהות בין כבוד ומצפון, ומנסה לשכנע את ביהמ"ש כי הנאשם ביצע את העבירה של סירוב פקודה כדי להמנע מפגיעה אקוטית במצפונו ועל כן אין המעשה הפלילי בר-ענישה. בית המשפט הצבאי של מחוז המרכז וביהמ"ש הצבאי לערעורים לא השתכנעו בטענה זו, ובשורש פסיקתם נעוצה המסקנה כי המצפון אינו ערך ברהגנה המצדיק ביצוע עבירה של סירוב לפקודה. צר למדי שכל כך נמוך ערכו של המצפון בשוק הערכים הראויים להגנה.

אישם באחת המגירות התחתונות של פרקליט "יש גבול", מתגלגל לו תסריט משפטי נוסף, המהווה הרכבה של הגנת "הצורך" על כלל משפט נירנברג. בתסריט זה אומר הנאשם כי הפקודות הניתנות לו, והיינו, לצאת למלחמה תוקפנית לשרת בשטח שנכבש במלחמה תוקפנית או להשתתף במערכת צבאית, שאימצה לעצמה כלל התנהגות הסוטים מהוראות המשפט הבינלאומי - כל אלה מעמידים אותו בסכנה של ממש, להיות נשפט בעתיד כפושע מלחמה בדרגה זו או אחרת. כבר נפסק במשפט אייכמן, שלכל מדינה בעולם ובוודאי למדינה פלסטינית, יש רשות לשפוט פושעי מלחמה אפילו בגין מעשים, שברצו מחוץ לתחומי המדינה השופטת ואפילו בעת שטרם הייתה המדינה השופטת קיימת בכלל. אם כך, הסרבן הסלקטיבי מגן על עצמו בפני התוצאות האישיות הקשות, הצפויות לו במשפט כזה, והוא זכאי אגב הגנה כזו לסרב לפקודה שתסכן אותו באופן הזה.

סוף דבר, הנאמר כאן הוא בריאה של מספר עולמות משפטיים אפשריים מבחינת מצב החוק והמשפט בישראל - אך אוטופיים, בשים לב לנסיבות הפוליטיות והחברתיות כאן ועכשיו. יחד עם זאת יש מקום לתת את הדעת על התועלת, שניתן להפיק ממשפט הסרבן הסלקטיבי, והאפשרויות הגלומות בו לרכז תשומת לב לעומקן של שאלות הנוצרות בהמשך החזקת השטחים, מלחמת לבנון והדגשת מימדים של פשעי מלחמה שאינם זוכים בדרך כלל להכרה רצינית בתודעה הכללית. התעלמות מן המשפט הבינלאומי היא עמדה מסורתית בישראל, מאז ימי ה"או"ם-שמום", של בן-גוריון. צריך לעשות כל מה שניתן כדי לתת תוקף ורצינות לטיעון המבוסס על פשעי מלחמה והפרה גסה של אמנות וכללים המקובלים על רוב מדינות העולם.

"משפט הטרטורים" ודו"ח וועדת כהן חשפו בטן רכה ורעה של מערכת פוליטית וצבאית. הקורא את פרק דו"ח ועדת כהן, העוסק בידיעות בדבר רצח פלסטינים במחנות סברה ושאתילה והאופן שבו ידיעות אלה נודדות שלוש ימים לאורכה, לרוחבה ולגובהה של המערכת הצבאית והאזרחית, מבלי שמישהו ינקף אצבע - מגלה, כי תמונת המצב להיום היא, שכל האירגונים בישראל הפנו את גבם לסבל ומוות של בני-אדם פלסטינים. בנסיבות אלה, הסירוב למלא פקודות מסויימות הופך לשאלה אישית דוחקת, ומה שהצגתי כאן, נראים ביחס אליה כשעשועים משפטיים, שלמעשה אין להם נגיעה של ממש בגופו של הסירוב לקחת חלק במלאכת הרשע.

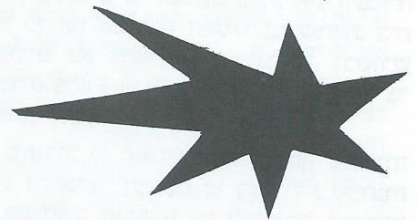
אביגדור פלדמן

אלה הגבולות שמכיר החוק. אך מה בדבר גבולות החוק עצמו? האם החוק קדוש?
פרופ' יורם דינשטיין, משפטן, רקטור אוניברסיטת תל-אביב, טען בריאיון:

"לא תמיד צריך לכבד את החוק. שלטון החוק הוא ערך, ערך חברתי חשוב, אבל לא ערך חברתי יחיד. יש לתמוך בשלטון החוק, אבל יש מקרים שבהם שלטון החוק צריך להידחות מפני שיקולים אחרים. התנגדות לחוק, אי-ביצועו, הפרתו והנכונות לשלם על כך את המחיר, לפעמים אין דבר ושגב מזה."

יורם דינשטיין מתקומם על הדיבורים... על שלטון החוק ועל מדינת-חוק. הפרופסור מביא את הדוגמא של גרמניה הנאצית ("ושיהיה ברור שאינני משווה ושוה לא המצב בישראל"): "כל מה שנעשה בגרמניה הנאצית היה חוקי. הרייכסטאג חוקק חוקים מיוחדים שהקנו סמכויות מיוחדות לפיהרר, ולכן כל מה שהפיהרר ציווה היה חוקי; ולכן אחת הטענות המרכזיות, הן של הגנרלים והן של אזרחים גרמנים במשפטים הבין-לאומיים אחרי המלחמה, היתה, שהם מילאו את החוק. "היינו חייבים בציות לחוק. זה מה שעשינו. גרמניה היא ארץ החוק." אגב, הביטוי עצמו, מדינת-חוק, מקורו בגרמניה, במאה ה-19. והנה, גרמניה, מדינת החוק המובהקת, ובלא אחרון ממסגרת של מדינת-חוק, הביאה לידי אושוויץ. אושוויץ היה חוקי. עד מלחמת-העולם השנייה נחשב החוק למלה האחרונה. אין מערערים על חוק. כך אין חושבים עוד מאז מלחמת-העולם השנייה, ואוי למי שחושב כך."

בריאיון שערכה עדית זרטל,
הארץ, 14.12.79

ועוד אומרים: במה שונה סירוב פקודה מהפרות החוק של "גוש אמונים"? מה אטען כנגד "גוש אמונים" - אם אני, כמותם, מפר חוק?

אם נתאמץ ונחליף את מצפוננו בסעיף החוק - לא נוכל להבחין בין פעולות אלימות לסירוב מצפוני: נראה רק "הפרות חוק". לא מעשים. אך האם אנו מתנגדים ל"גוש אמונים" ולפעולות המתנחלים משום שהן מנוגדות לחוק - או משום שהן מעשי נבלה?

האם הכשר חוקי לפעולות דיכוי, לגזלת אדמות, להתעללות בתושבים - יהפוך אותן כשרות בעינינו? ובאמת: האם אנו מאמינים בקדושת החוק על כל המשתמע מכך, ובראש וראשונה - חובת הציות לחוק ללא תנאי? האם איננו מכירים מן ההיסטוריה חוקים שחובה - וזכות גדולה - להפר אותם? במה נבדלה סדום משאר ערים חטאות? חז"ל השיבו: בכך שהפכה את העוול והעושה לחוק המדינה: האם יש לכבד חוק מדינה כזה - או לעבור עליו ולהעבירו מן העולם? ומה נשיב לדבריו של אלברט איינשטיין (1955) - "לעולם אל תעשה דבר הנוגד את המצפון - גם אם המדינה דורשת זאת"? אנו חייבים להסכים לכך - אם אנו מחזיקים עצמנו הומאניסטים, וחושבים, כי האדם ניחן בשיפוט מוסרי ואחראי למעשיו, כלומר ראוי לתואר אדם.

האלהת החוק פוטר את האדם מן האחריות למעשיו, כלומר, שוללת ממנו צלם אנוש. אחריות זו כרוכה בשיפוט ערפי מתמיד - גם של החוק אותו נדרש אדם לקיים. כאן העיקר - בטיבו של אותו חוק - ואותו עוקף "איש החוק": הוא חוזר ודש בהפרת החוק ומתעלם בעקביות מן החוק המופר עצמו, נחלץ להגן על החוק והסדר - ונשמר מלחונות דעה על אותו סדר. מדוע? הלא כדי לקבוע עמדה יש לשפוט את הסדר הקיים, שהוא ודאי כה חשוב וצודק, שיש להגן עליו בחוק, הקובע עונש למי שמסכן אותו.

כדי לשאול, מהי הלגיטימציה להפרת החוק, יש קודם-כל לענות על השאלה: מהי הלגיטימציה של אותו סדר עליו בא החוק להגן?

ומשעה שהסדר האמור הוא "הסדר החדש" המיועד ללבנון, וברם ואש ייפון - השאלה אינה עוד שאלת חוקיות סירוב הפקודה, אלא שאלת חוקיותה של מלחמת הכיבוש עצמה.

ועוד אומרים: אם נניח שישנן פקודות, שהחוק אינו נימוק מספיק כדי שיבוצעו - הרי עיקרון הדמוקרטיה מחייב להישמע להן.

סירוב הפקודה, על-פי השקפה זו, הוא הפרת רצון הרוב, כפי שזה מבטא בבחירת ממשלה, שלה הסמכות הבלעדית לתת הוראות לצבא. סירוב פקודה מערער את יסודות הדמוקרטיה, ובכללם - קבלת דין הרוב על-ידי המיעוט וכפיפות הצבא לשלטון הנבחר.

דמוקרטיה אינה מנגנון פלא המייצר החלטות. ישנם כמה תנאים מוקדמים לפעולתה. דרך ההכרעה הדמוקרטית מיועדת להחלטות פוליטיות. לא מדעיות: מה דמוקרטי בכינוס פיזיקאים, בו מתקבל ברוב קולות ההחלטה, כי כדור-הארץ שטוח כצלחת?

וגם לא להכרעות מוסריות: שום רוב אין בכוחו להפוך טוב לרע, ורע - לטוב. כיצד תוכל החלטת הרוב להכשיר פשעי-מלחמה?

ובתחום הפוליטי עצמו, ההכרעה הדמוקרטית היא של הציבור כולו - לגבי גורל-הוא. גורלו הוא - ולא גורלו של עם אחר.

מה דמוקרטי בהחלטת הכנסת כי החוק הישראלי מוחל בזאת על פקינג? כיצד מוגשם העיקרון הדמוקרטי כאשר רוב מוחלט של אזרחי שוודיה מחליט כי יש למנוע עצמאות מוונצואלה?

והעיקר: כיצד עולה הדמוקרטיה עם נסיון לשלול עצמאותו של עם אחר - עם כיבוש? האם כיבוש לבנון הוא הכרעה דמוקרטית?

רק בעזרת סכנה מוחשית ומיידית ניתן, אולי, לנסות ולהצדיק התקפה צבאית. ובעזרת התוכנית הגדולה?

הדמוקרטיה איננה טכניקה לקבלת החלטות. היא קשורה קשר אמיץ לאופי ההחלטות המתקבלות. אי-אפשר להכריע באופן דמוקרטי על שלילת הדמוקרטיה.

כמו למשל: על שלילת זכות הביטוי של המיעוט על-ידי הרוב.

כמו למשל: על שלילת זכותו הדמוקרטית של עם אחר לקבוע את גורלו, את סדרי-חייו.

כמו למשל: להחליט (בממשלת ישראל) על סדר חדש - בלבנון.

ובאמת:

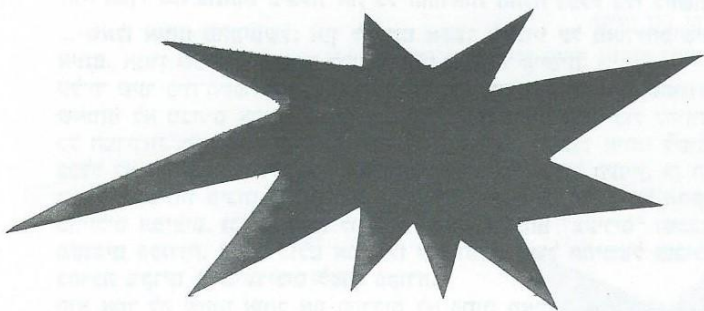
איך בדיוק מגינים על הדמוקרטיה בכביש ביירות-דמשק?

איך לצודד את צריח הטנק לשם כך?

מה עושה הדמוקרטיה בביירות? נהרגת, מופצצת, מופגזת - או אולי מביטה מן הצד?

הסכנה לאשיות הדמוקרטיה בלבנון בישראל נובעת מן הכיבוש.

שאלה: מה מביא לביתו חייל שמייצא ללבנון בחירות לנשיאות על כידונים?

הריאיון עם פרופ' דינשטיין ממשיך:

מהתגובה האישית הלא-אלימה עובר פרופ' דינשטיין אל התגובה הקולקטיבית הלא-אלימה, שגם בה אין הוא רואה כל פסול. לא רק זה: התגובה הקולקטיבית הזאת היא המשנה חוקים ומעבירה אותם מן העולם. "בסופו של דבר", אומר יורם דינשטיין, "חוק קיים ומחייב רק בגלל תפישה פסיכולוגית, עמדה של ציבור בני-אדם המחייבת את החוק. חוק שאין הציבור בכלל מקבל אותו, אינו שווה את הנייר שעליו הוא כתוב."

הארץ, 14.12.79

דוד?

כל לא ערך חברתי
דעות מפני שיקולים
חיד, לפעמים אין

סוד מביא את
האל: "כל מה
מסמיות מיוחדות
הן של הגדלים והן
את החוק. "היינו
מבטא, מדינת-חוק,
מסמיות של
בדש החוק למלה
האז למי שחושב

אין טענה עדית ורטל,
הארץ, 14.12.79

ה אטען כנגד "גוש

ת אלימות לסירוב

ת לחוק - או משום

הן כשרות בעינינו?
זנה - חובת הציות
לה - להפר אותם?
שול והעושק לחוק
? ומה נשיב לדבריו
אם המדינה דורשת
בס, כי האדם ניתן

ל אנש. אחריות זו

פרת החוק ומתעלם
דעה על אותו סדר.
ב תצדק, שיש להגן

הד הלגיטימציה של

השאלה אינה עור

היכן עובר הגבול?

הקביעה כי קיים גבול לציות רק מכשירה את הקרקע לשאלה היכן עובר הגבול; מהו הקו האדום? אפשרות ראשונה: יורים ובוכים

"יורים ובוכים" פירושו: נבצע - ונמחה; נמלא את שיוטל עלנו - ולאחר-מכן נפעל למען שינוי.

נביא להלן מונוולוג של גז מרמייע, קטעים ממונוולוג של חייל, שלקח חלק ב"חריג" המפורסם, של השלכת רימוני גז-מרמייע לכיתות בית-ספר בבית-ג'אלה:

"... פתאום קיבלנו הוראה בקשר לשלוח כמה חבר'ה לבית-ספר. לא ידענו איזה בית-ספר הוא זה. הגענו למקום, מרחק 5-10 דקות נסיעה, 3 ק"מ בערך. פגשנו שם בעל-הדרגה שנתן לנו רימונינו ואמר שנעלה אל בית-הספר ונזרוק את הרימונים בתוך הכיתות.

בית-הספר הוא בן שתי קומות. היינו מאוד חמים, ואפילו שמחנו לעשות את זה. ברגע הראשון אפילו אמרנו, הנה, אפשר להחזיר. רצנו לשם בכל המהירות. השארנו מאחור את הנשק והקסדות והמגינים והתרמילים (ידענו שאלו ילדים) ורצנו עם הרימונים. לא ראינו אף אחד במסדרון. היו איזה

שלוש-ארבע כיתות עם דלתות סגורות. פתחנו את הדלתות. ראינו - ולא-ראינו את התלמידים. הסתכלנו בחטף. גם הם הסתכלו עלינו. היה זמן. אני מניח שאם לא היינו רוצים לעשות את זה,

היינו יכולים לא לעשות את זה. גם המורות היו בתוכו. הן הסתכלו עלינו, אנחנו עליהן, שניה אחת, ואז זרקנו את הרימון וסגרנו את הדלתות. אפילו עמדנו עלידי הדלת כדי שלא יוכלו לצאת. אחרי-זה קיבלנו הוראה בקשר, כשיצאנו למסדרון, להקיף את בית-הספר וללכת לחפש את אלה שברחו.

היקפנו את בית-הספר ופתאום ראינו ילדים בני 8-10, על החומה, שבורי רגליים. גם למטה, במגרש, שכבו כמה. איזה עשרה ילדים. האימהות שהביאו את הילדים ראו כנראה שמתבצעת איוו תכונה ולכן לא עזבו את בית-הספר. הן היו על איוו רמפה שממנה הסתכלו. אני חושב שאלו האימהות, סך-הכל

אני לא יודע בדיוק. בכל אופן, הן ראו את כל המעשה. הילדים כנראה נבהלו מאוד, הרימונים היו קרובים לדלת והם ניסו לברוח דרך החלונות.

ואז, כשראינו את הילדים שכובים, הבנו פתאום מה עשינו, הבנו מה שקרה פה, והיה מי שאמר שבעצם הם לא עשו לנו כלום, שום דבר.

פינינו את הילדים, בעצמנו, לבית-החולים. עלינו לבית-הספר למעלה ופתחנו את הדלתות, כדי שהגז יצא. הילדים נפלו לנו בידים כמו פרפרים. כמה ממש התעלפו. כמו פרפרים אחרי שאתה מרסס אותם בפזטוקס.

כולנו הרגשנו פתאום באיוו מקום, שמה פתאום אנחנו עשינו את זה. היינו ארבע קיבוצניקים ושני עירוניים. התחלנו לחשוב, איך עשינו את זה. איך אתה מגיע למצב, שאתה כאדם שחונך על ערכים מסוימים, שגם אדם אחר הוא אדם, איך אתה פתאום הולך לזרוק רימון על ילדים בני שמונה. אין להם אפילו אפשרות להתגונן. שום אפשרות. מה פתאום אתה בכלל לא מהרהר אם מה שאתה עושה הוא נכון? מה פתאום ביצעת את כל ההוראות האלה בכלל בלי לחשוב פעמיים.

... שאלו אותנו מהמימשל: איך לדעתנו אפשר לשלוט על מאה-וחמישים אלף ערבים בלי להיות קשה איתם. אמרו שכל הזמן צריך להזכיר להם שאנחנו קיימים.

עליד שער בית-הספר דיברנו אחר-כך עם בעל-הדרגה. אמרנו לו שהוא משוגע, שהוא מטומטם, שאנחנו לא מבינים איך הוא הגיע לתפקיד, שמכסימום הוא יכול להיות קצב. אחרי שהטחנו נגדו את כל המרירות, הוא ניסה להסביר, אבל הוא לא רצה להיכנס איתנו לשום עימות, לשום ויכוח. זה בכלל לא היה בראש שלו. לא היתה אצלו שום חרטה על העניין. זה היה אצלו עניין לגאווה, ממש גאווה... בשיחת סיכום כללית של המילואים הוא שיבח אותנו על המקרה הזה ואמר שהתנהגנו כחיילים אמיתיים. וכולם צעקו לו שיש לו מזל שאנחנו "צעירים" ושכבר השתחרנו, כי אחרת היינו מסרבים פקודות. בעצם כולם אמרו לו שההתנהגות של המימשל מובילה אותנו לחשוב שבעצם בהרבה מקרים היינו צריכים לסרב פקודה.

הוא אמר לנו שהוא אוהב את הערבים לא פחות מאיתנו, אבל כדי לקיים את תפקידו בצורה נכונה, הוא מוכרח לנהוג ביד קשה.

... כמי שקיבל חינוך מסוים, ואין לו שום דבר נגד ערבים, איך אני הגעתי לזה שאני זורק את הרימון... ואני שואל, איך אני צריך להמשיך ולפתח את המחשבה הזו. כי יום אחד זה יכול להביא אותי לזה שאהרוג אנשים סתם כך. האם באדם מצוי הצורך להרוג ולהכאיב לאנשים אחרים. ואולי גם בקרב ממש, כשאראה משפחה ערבית, אהרוג את כולה. זה מה שמעניין אותי.

היה איתנו אחד שבכל המהומות תמיד השתדל לא להכות. התנדב ללכת מאחור בחיפוי. וגם הוא זרק. ואחרי זה הוא בכה.

שדמות, חורף תשל"ח

כך נולדו יורים ובוכים

עוד כשהיו בהכשרה אבל אמרה שבלי מוסר לכן, החליטו, יקראו לב "בוכים" ויחנכו אותו לב וכך היה.

אלא שבערב, כשהיה יד יישאר כאן שום דבר, ואלו כשהיה בוכים חזר כאן שום דבר, מלמד את וכך יצאו יורים ובוכים

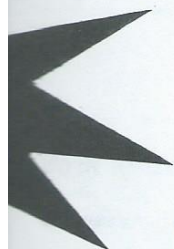
יורים ובוכים במלחמה

בכל פעם שיש מלחמה הם לוחמים כאריות, סם - אומר תמיד המפקד אבל בתום המלחמה חזר וספרים על הרע שבמלחמה כי כך חינוכו אותם.

יורים ובוכים בצבא הכיבוש

יורים ובוכים מתנגדים יורים ובוכים אוהבים כאוות-נפשם. הם יורים כי לא רוצים הם בוכים כי לא רוצים הם יורים כי הם בוכים בידם האחת יורים ובוכים וזה כל-כך יפה לדאות

וכך הם ממשיכים יורים ובוכים

כך נולדו יורים ובוכים

עוד כשהיו בהכשרה אמר זאב שבלי כוח לא יקום כאן שום דבר וסוניה הסכימה איתו, אבל אמרה שבלי מוסר לא יישאר כאן שום דבר וזאב הסכים איתה.

לכן, החליטו, יקראו לבנם הראשון "יורים" ויחנכו אותו לירות, ולבנם השני יקראו "בוכים" ויחנכו אותו לבכות.

וכך היה.

אלא שבערב, כשהיה יורים חוזר מאימוני-הירי, היתה סוניה, שהאמינה שבלי מוסר לא יישאר כאן שום דבר, מלמדת את בנה גם לבכות.

ואילו כשהיה בוכים חוזר בערב מאימוני-הבכי, היה זאב, שהאמין שבלי כוח לא יקום כאן שום דבר, מלמד את בנו גם לירות.

וכך יצאו יורים ובוכים אל החיים.

יורים ובוכים במלחמה

בכל פעם שיש מלחמה מתייצבים יורים ובוכים ראשונים אל הדגל, כי כך חינוכו אותם. הם לוחמים כאריות, טסים כנשרים והורגים ללא-יחת. "יורים ובוכים הם מיטב הנוער", - אומר תמיד המפקד אחרי הקרב.

אבל בתום המלחמה חוזרים יורים ובוכים הביתה וכותבים שירים וסיפורים וחוברות וספרים על הרע שבמלחמה והלא-יפה שבהרס והנורא שבהרג.

כי כך חינוכו אותם.

יורים ובוכים בצבא הכיבוש

יורים ובוכים מתנגדים לכיבוש ובגלל זה הם אוהבים לשרת בצבא הכיבוש. יורים ובוכים אוהבים את זה, כי בערים הכבושות הם יכולים לירות ולבכות כאוות-נפשם.

הם יורים כי לא רוצים אותם שם.

הם בוכים כי לא רוצים אותם שם.

הם יורים כי הם בוכים. הם בוכים כי הם יורים.

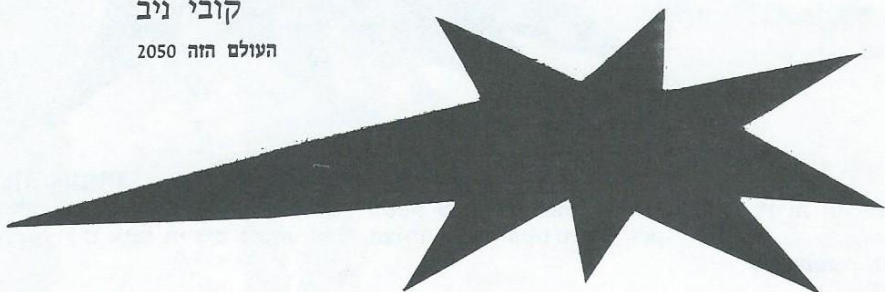
בידם האחת יורים ובוכים יורים, ובעינם האחת יורים ובוכים בוכים.

וזה כל-כך יפה לראות את יורים ובוכים יורים ובוכים, יורים ובוכים, יורים ובוכים.

וכך הם ממשיכים יורים ובוכים

קובי ניב

העולם הזה 2050

מהו הקו האדום?

על למען שינוי.

דיני המפורסם, של

התספר הוא זה.

לנו רימוניגו ואמר

ברגע הראשון אפילו
הקסדות והמגינים

היו איזה

את התלמידים.

לעשות את זה,

גליה, שניה אחת,

כלו לצאת. אחריה

אלה שברחו.

גם למטה, במגרש,

עם איזו תכונה ולכן

האימהות, סך-הכל

הרימונים היו

הם מי שאמר

דלתות, כדי שהגו

שאתה מרסס

קיצוניקים ושני

שהוא על ערכים

בני שמונה. אין

מה שאתה עושה

ים בלי להיות קשה

וא מטומטם,

י שהטחנו נגדו את

שום ויכוח. זה

דין לגאווה, ממש

די שהתנהגו

כי אחרת היינו

שוב שבעצם

קידו בצורה

די זורק את

זה יכול להביא

ס אחרים. ואולי

חיכוך. וגם הוא

דממות, חורף תשל"ח

אפשרות ש

בפסקידינו בבג"צ ב
דעתו:

משאמתי כי
שלהם לא ית
בעושים.
דווקא עלידי
ההדדית. אין
שוחרי שלום

קונפורמיסט טוב עם כאבי-בטן

את המונולוג של גז-מדמיע, שקטעים ממנו הבאנו לעיל, ניתח בועז עברון:

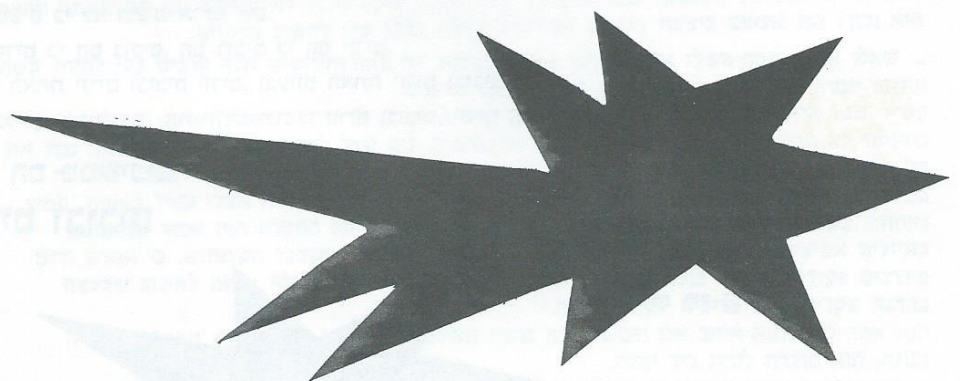
"בכל הידיו הזה, בכל "חשבון הנפש" הזה, יש יסוד של התחטאות, של פינוק עצמי. לא הקורבנות מעניינים את הצעיר, אלא ה"לבטים" שלו, מצבו המוסרי שלו, מה קרה לו. האוזן הרגישה מבחינה כאן גם בצליל לא מודע של התפעלות מרגישותו שלו עצמו, מ"לבטיו". ושוב: המאלף הוא שאין הנער מסיק שום מסקנות ממה שקרה לו. אין הוא מגיע לשום החלטות. הוא מספר שהוא וחבריו התנפלו **לאחר** מעשה על "בעל-הדרגה" ואמרו לו מה דעתם עליו, ושהלה לא התרשם מכך כלל. ואכן "בעל-הדרגה" צדק. כללות הכל, **הם ביצעו** מה שפקד עליהם לעשות, וזה העיקר. יתר-על-כן: הוא יודע שגם בעתיד תמיד יוכל לסמוך עליהם שיבצעו את הפקודות שיתן להם, אפילו יהיה צורך "להרוג משפחה ערבית" (והרי הנער מכין עצמו לכך, פסיכולוגית, כבר עכשיו!) - ואחר-כך יטילו את האשמה עליו, או ישבו ליד הרשמקול ויתמהו "איך זה קרה לנו", ויתוהו, כפי שתוהה הנער הזה, "האם באדם מצוי הצורך להרוג ולהכאיב לאנשים אחרים". כלומר: לא אני אשם במה שקרה, אלא "הטבע האנושי", "הצורך להרוג". כך... אנו מגיעים לחיקרו של אותו מונח מעניין כל כך... המונח "לבטים", שאין לו תרגום לא רק ללשונות לועזיות, אלא גם לעברית נורמלית.

מנגנון ה"לבטים" פועל, איפוא, כדלקמן: אתה מקבל על עצמך לבצע פקודה העומדת בניגוד לעקרונותיך ולערכיך, או לחילופין, נוצר אינטרס כלכלי או פוליטי (השניים זהים כמעט, ככלות הכל) לפעול בצורה המנוגדת לעקרונות ולערכים הנ"ל; אתה עובר שלב של ייסורי-נפש (או שהשלב הזה, כמו אצל הנער המרואיין ב"שדמות", בא **לאחר** הפעולה), "מתלבט" וסובל, **וסבל זה ממרק מראש (או בדיעבד) את החטא שחטאת או שאתה עומד לחטוא**, ואז אתה חש עצמך נקי מבחינה מצפונית, ועושה את המעשה שכדאי או בטוח בשבילך לבצע, ומפיק את ההנאות של שותפות לדבר עבירה, בד בבד עם היותך טהור ממנה כתינוק שאך נולד.

... מה אני דורש מאותו נער, שבאמת אינני מקנא במצבו, ואיני יודע איך הייתי נוהג באותו רגע במקומו, "תחת לחץ"? - או ש"יאכל את עצמו", וישתוק ויתבשל עם מה שקרה ועשה, או שיקום ויעשה **מעשה**, שיכפר באמת על מה שעשה, בלי לחפש לעצמו תירוצים, ויתחיל להיאבק ברצינות נגד "בעלי-דרגות" שהביאוהו להיכן שהביאוהו ונגד כל הסיאוב של כיבוש צבאי הכפוי על אוכלוסייה שאינה רוצה בכך ושאין לה כל זכות למשול בה."

בועז עברון

"קונפורמיסט טוב עם כאבי-בטן", ידיעות אחרונות, 8.12.78

שמעון אבידן

אני אהיה גאה עם בנים שלנו יועמדו בפני משפט צבאי על הפרת פקודות, אם הן נוגדות את המצפון והמוסר. חיילינו אינם חיילים גרמנים שהיו מצוים למלא פקודות ותו לא.

על המשמר, 8.10.82

אפשרות שניה: להיות כובש נחמד

בפסק-דין בבג"צ בענין סירוב לשרת בשטחים הכבושים, הביע השופט, כתוארו אז, חיים כהן את דעתו:

משאמרתי כי "צרכי הצבא" לא ייבנו על-ידי שטרבני מצפון יינקו בכלא, אוסיף גם זאת, שמבחינתם שלהם לא יתרמו הסרבנים מצדם תרומה כלשהי לשלום בין העמים על-ידי שיעמדו בסירובם וישאו בעוונם.

דווקא על-ידי שישרתו הם בשטחים המוחזקים יוכלו לתרום תרומה של ממש לקידום השלום וההבנה ההדדית. אין הצבא יכול לעשות לקידום מטרה זו אלא על-ידי שיציב דווקא בשטחים ההם חיילים שוחרים שלום ושונאי דיכוי ואוהבי הבריות."

בג"צ 470/80

של פינוק עצמי. לא
מה קרה לו. האוון
עצמו, מ"לבטיו".
אין הוא מגיע לשום
ואמרו לו מה דעתם
הם ביצעו מה שפקד
לסמוך עליהם שיבצעו
העני מכן עצמו לכך,
לד הרשמקול ויתמחו
הצורך להרוג ולהכאיב
"הצורך להרוג".
שאין לו תרגום לא

קודה העומדת בניגוד
זהים כמעט, ככלות
של ייסורי-נפש (או
מתלבט" וסובל, וסבל
וא אתה חש עצמך
ומפיק את ההנאות
מלד.

הייתי נוהג באותו רגע
מה שקרה ועשה, או
דעים, ויתחיל להיאבק
ל כיבוש צבאי הכפוי

בועז עברון

ידיעות אחרונות, 8.12.78

הן נוגדות את המצפון

על המשמר, 8.10.82

מבלי להתעלם מחלקה של "יוזמה אישית" - האם שורש הדיכוי נעוץ בכך שהחיילים המוצבים אינם "שוחרי שלום ואוהבי הבריות" או במצב הבסיסי שבו הם נמצאים: **כובש מול נכבש?** מה ישיב לאיש המימשל, שהטיח: איך אפשר לשלוט על כרויכך מאות אלפים בלי להיות קשה איתם?

האם אפשר להיות 'כובש נחמד'?
האם אין זה דבר והיפוכו?

מג"ד במילואים נשאל בריאיון:

כיצד מתמודדים חיילים במילואים עם מצבים שהגדרת כ"בלתיאפשריים"?
"ישנם כמה סוגי התמודדות. הסוג... שבגלל אמונה וחוסר יכולת להתפשר עם עקרונות הגיעו למסקנה הנחרצת שאינם מוכנים להשתתף בפעילות של צבא כובש. סוג אחר, הקוטב השני, הם אלה שיכולים להתאים עצמם לכל מציאות. אלה לא אנשים של עקרונות ולבטים, בכל מצב שהם נופלים אליו הם משתלבים... ישנם אנשים כמוני, שנמצאים בתווך. [...] אנשים כמוני ממש נקרעים לגזרים."

העיר, 21.5.82

אם כיבוש גורר התנגדות מצד הנכבשים; והתנגדות גוררת דיכוי - כיצד יוכל הכובש שלא להיות מדכא? כיצד יוכל המדכא להיות 'נחמד'?

ב"8.12.67 כתב ס. יזהר:

"כי לכיבוש, לכל כיבוש - עקרונות משלו, לומדים אותם בהכרח ומהר למדי: גם כשבתחילה סבורים שאפשר יהיה להימנע מהם, וגם כשמתחילים לכאורה בנוכחות עקיפה, ובדרכי נועם. הגיונו של כל כיבוש - אכזרי ומתאכזר. האם אנחנו מוכנים לזה? בוחרים בזה? אין ומעולם לא היו כובשים מתוקים. לא "יונים" תעשייה כפיית רצון, ולא בהגיית יונים. האם מוכנים אנו לקבל עלינו ועל ילדינו עקרונות של עם כובש? אני, כשלעצמי, אינני רוצה להיות כובש בה במידה שאיני רוצה להיות נכבש."

ס. יזהר

"על משוררי הסיפוח", הארץ, 8.12.67

בימים של "נוכחות עקיפה" ו"ישועה ללבנון" מוטב לשמור לנגד עינינו דברים שנכתבו בשנת '67.

אפשרות

וזו הטענה: הסיר
כך טענה שולמית

"... שאם י
יעשה אותה
לשאל את
לעבר ולה
נצטווה לע
זה, בסופו
- ואני את

האם סירוב הוא
אלי גבע ענה בר

האם לא ה
חשבת ש
האמנתי ש
בענין."

גיא לוי, חבר י

הגענו הביתה בשבת
אותנו לשם. בבסיס
תלוי בהתפתחויות.
לאיש לא היה רצון
ללבנון כדי להגן -
הנקה ביותר.
במשך "תקופת הה
שותף פעיל ומלא ל
כמוני ושותפים לש
כדי לשנות את המ
הקיצוניות. ומאחורי
לגיטימציה למחאה
- כך הוא משנן לע
מחדש על מנת לא
ולחישאר מתלבט. ל
וכואב; והחברה מע
שאותו עברה, מועיק
וללכת.

ועם כל זה הלכתי
המתלבטים. התמלא
ברגליים אל מול ש
חזרנו הביתה ושוב
עדיין נשאתי עמי ל
יותר ללבנון. הוא ה
אמרתי לו שאני מו

אפשרות שלישית: נאמנות לחברים/להיות עם כולם

וזו הטענה: הסיכוי הוא פרישה מן הכלל; במקום להביא שינוי - הוא מבטא פרישה והתברלות. כך טענה שולמית הראבן:

"... שאם יש עבודה גרועה לעשותה, ואין אני יכול למנוע את עשייתה, מוטב שאעשה אותה אני ולא יעשה אותה אדם אחר במקומי; יסוד-מוסד של כל חינוך ערכי. ודאי שמגיע הרגע בו צריך אדם לשאול את עצמו: עד היכן העבודה הגרועה מחייבת אותי, אותנו, את כולנו; היכן עובר הגבול שאין לעבור ולהישאר בצלם אנוש. אבל לרחוק בנקיון כפיים למראה העבודה הגרועה הראשונה שאדם נצטווה לעשותה - ואין היא בלתי חוקית, ואין היא בבחינת ברידתה האחרונה של הדמוקרטיה - הרי זה, בסופו של דבר, מעשה של "לכו אתם לשרת בשטחים, הרי משהו מוכרח לפי שעה לשרת בהם - ואני את נפשי הצלתי."

"טעות מתוך יושר", מעריב, 30.12.79

האם סירוב הוא נטישת המערכה לשינוי - או תרומתו של אדם לשינוי?
אלי גבע ענה בריאיון:

האם לא היתה לך תחושה שאתה נוטש את חייליך?

חשבתי שאני עושה זאת למען חיילי כדי להקשות על קבלת ההחלטה להיכנס למערב ביירות. האמנתי שזה ישיע. אני יודע שבמימד הצבאי המעשה אינו פשוט, ואין לי תשובה חד-משמעית בענין."

הארץ, 26.9.82

גיא לוי, חבר יש גבול:

הגענו הביתה בשבוע השני של יולי, שמחים על שעזבנו את זוועות לבנון ומלאים זעם כלפי אלה ששלחו אותנו לשם. בבסיס הודיעו לנו שבסוף החודש אנחנו חוזרים לביירות לשלושה שבועות נוספים - אבל הכל תלוי בהתפתחויות. היתה איזו מחשבה מזוהה, שהכל יכול להסתיים עד אז, ולא יהיה עוד צורך בנו. לאיש לא היה רצון לשוב ללבנון, אולם על אף מסכת השקרים שאכלנו, והידיעה הברורה שצה"ל לא נשלח ללבנון כדי להגן - עדיין חשבנו שאנו, כחלק מהצבא הזה, נלך לשם ונכצע את המלאכה המזוהמת בצורה הנקייה ביותר.

במשך "תקופת ההמתנה" השתתפתי בפעולות המחאה של יש גבול. הבנתי היטב שבשרותי בלבנון אני שותף פעיל ומלא למעשיו של צה"ל שם. ואז ההתלבטות. ומה עם החברה ביחידה, הרי כולם חושבים כמוני ושותפים לדעות אלה. איש מהם לא רוצה להיות שותף - אך לסרב? או אחרת: ללכת ולעשות הכל כדי לשנות את המצב - משם, להקשות על המפקדים, לדרוש תשובות, להיות החלק הממתן את הקיצוניות. ומאחורי האשליה - הרצון להישאר חלק מהחברה הזאת - לא להיות חריג וסוטה, לקבל לגיטימציה למחאה על-ידי קבלת החובות והנורמות והחוקים. לבצע, נכון, לכל אחד יש גבול, קו אדום אותו - כך הוא משנן לעצמו - לא יהיה מוכן לעבור; אך זה קו גמיש מאין כמוהו, שאפשר להזיזו כל פעם מחדש על מנת לא לעמוד חשוף מול ההחלטה הקשה: לסרב. ושוב: להיות "מתלבט" במלוא מובן המלה - ולהישאר מתלבט. ללכת ללבנון ו"לירות", ואחר-כך, בבית, "לבכות". זה נורא קשה, זה מוסרי ומצפוני וכואב; והחברה מעריכה את זה. החברה שלא כל-כך אוהבת סרבנים. הם מסמנים מחדש את הקו האדום שאותו עברה, מזעיקים אותה; הרבה יותר קשה לעמוד מנגד ולהכריז כי יש גבול מאשר להרכין את הראש וללכת.

ועם כל זה הלכתי שוב והמשכתי להתלבט. נשארתי נאמן לסטטוס הנפלא - "מתלבט". יחד עם כולם - המתלבטים. התמלאתי בחילה נוכח צביעותם של אחרים ושלי. שותפים-לדבר-עבירה אבל צועקים ודוקעים ברגליים אל מול שערי הדמוקרטיה. אנחנו, המתלבטים, על-ההתאנה שבהם מתכסה ההרג. חזרנו הביתה ושוב, בבסיס, הכינו אותנו לקראת המילואים הבאים בסוף ספטמבר - בלבנון. את הבחילה עדיין נשאתי עמי לכל מקום. אחרי הטבח בסברה ושאתילה הלכתי והודעתי למפקדי הישיר שאני לא הולך יותר ללבנון. הוא הפנה אותי למג"ד. המג"ד אמר שלא יעניש אותי בימי מחבוש. הוא לא רוצה רעש. אמרתי לו שאני מוותר על הרעש. הלכתי משם.

החלים המוצבים אינם נבבש?

עם בלי להיות קשה

הקורות הגיעו למסקנה

לא אנשים של עקרונות

העיר, 21.5.82

ביצור יוכל הכובש

כשבתחילה סבורים

הם יונים. האם

ס.יזהר

הסיפור, הארץ, 8.12.67

נכתבו בשנת '67.

שלושה שיקולים להכרעה

בדברים הבאים אציג מערכת של שלושה שיקולים, שנראה לי שיש להכריע בהם כדי להציב קו אדום, כדי לומר, הנה הגבול ואותו לא אעבור. איני מסתיר כי בדרך שבה אציג אותם משתקפת בבירור ההכרעה שהכרעתי בהם. ועוד: כדי לשרטט את הקו האדום אין צורך לחכות עד שהעוול יכה בפרצופך; עד שתמצא את עצמך מוחה לאחר מעשה. הבחן מרחוק בדגל השחור – ולא תמצא את עצמך נושא אותו בבלידעת.

נקודת המוצא היא כי שייכות לחברה מתבטאת במחוייבות אישית לפעולה לשינויה. שייכות אין פירושה נתינת יד לכל עוול המתבצע בשמה; אין פירושה שותפות לדבר עבירה. אך מהו בדיוק העוול שממנו נרחק? זו השאלה הראשונה שיש להכריע בה; האם העוול הוא חריג? האם הוא נובע משרירות-לב? האם התאכזרות, זלזול בחיי אדם מקלקלות את השורה? האם הבעיה היא בעייתו של **המפקד שהתאכזר, של החייל שלא ריחם, של המבצעים, של אופן הביצוע?** או שמא העוול הוא **הנורמה**, הוא המצב המוליד זלזול בחיי אדם, קטל אזרחים; הוא התוכנית עצמה ולא התקלה בביצועה, לא כוונות המבצעים הן הקובעות ולא הן תמוננה אותן; הוא עצם המשימה: "אני לא יודע מה זה ירי סלקטיבי. זה היה ירי שקידם את מטרות המלחמה".

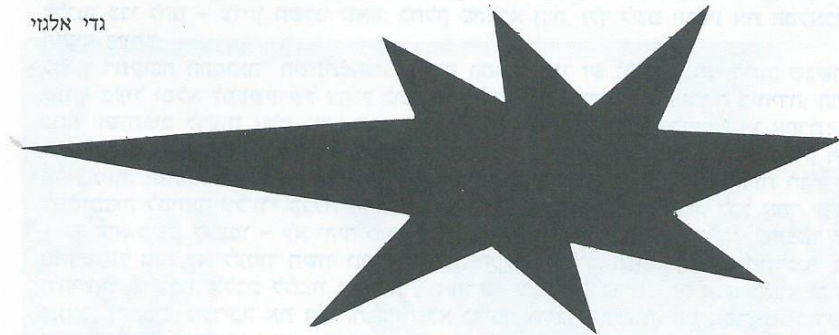
אם עוול הוא חריג ואפשר לעשות "עבודה נקיה" – כי אז אנחנו צריכים להיות שם, כדי למונע; שם, במקום המעשה. אסור להפקיר את הנכבש לשרירות-לב. אך אם העוול הוא הנורמה עצמה המנחה את המבצע, הוא התוכנית עצמה, "**התוכנית הגדולה**", הוא עצם היותך כובש ואין כובש טהור כפיים – כי אז הקו האדום עובר שם. מקום שאתה הופך חייל "הקסדר החדש". כובש. פולש.

להחליטה לא לתת יד מתלווה השיקול השני: אם אך את מצפוני אני מבקש להשקיט, אם לרחוק בניקיון כפי אני חפץ, אני לעצמי – כי אז עלי להכיר בכך, שהשותפות העקיפה לעוול הממוסד אינה נפסקת כל עוד אני חלק מן החברה שבשמה הוא נעשה. הוא במסים, בעבודה ובכל. ואם לא אני – כי אז יעשה זאת אחר, ואני מפנה לו מקום. והמסקנה – פרישה. כלומר, השלמה: סוג אחר של שותפות לדבר עבירה.

אך אם את הקו האדום אני מבקש לשרטט **בתוך** החברה, להעמידו בפני אחרים לבחור, להכריע בעצמם, כי אז בין הצדקנות ונקיון הכפיים של היחיד הפורש, המוותר מראש, ובין נתינת היד לדבר עבירה של היחיד המתבטל בפני העוול המאורגן, שלוח העוול המתלבט-תמיד ומבצע-תמיד – אקבע מחדש קו אדום: לא יהיה זה הטוהר המושלם. זה יהיה קו של 'מכאן לא אוכל עוד'.

השיקול השלישי מתחייב מקודמיו. בסירוב המצפוני מתמודד היחיד אך לא יחיד עומד בו מול 'החברה', לא הכלל האחד מול היחיד הסורר; היחיד המסרב אינו יחיד במסקנה אליה הגיע. אחרים, איש איש בדרכו, שותפים לו; ואין זה מקרה. לא יחידים עומדים כאן מול 'החברה'; הם עצמם, לחוד וביחד, הם חלק מן החברה הנאבק על שינוי פניה. כדי להדגיש את המשמעות החברתית של החלטתם האישית, כדי להפוך את האקט האישי לאקט חברתי, כדי לבטא את שייכותם בדרך המאבק לשינוי – הם מתאגדים. ואתה בחר.

גדי אלגזי

רפאל איתן

ההתנהגות הבסיסית של הפלשתינאים לא השתנתה עד עצם היום הזה. הם רוצים לבלום את מדינת ישראל כמו אז... עכשיו השאלה היא – עד מתי? מה יכול לשנות את ההתנהגות שלהם? את דעתי האישית הפעתי הרבה פעמים... כשלא תהיה להם תיקווה... רק אז יהיה שקט... לכן, פיתרון צבאי לא יאפשר להם להתגבר עלינו. זה לא אומר שאנחנו צריכים ליזום כל הזמן, אבל אנחנו צריכים לבנות את הכוח למטרה כזאת...

ידיעות אחרונות, 26.9.82

כשהוא מדבר על "הכוח" ש"ייבנה למטרה כזאת" – למי הוא מתכוון בדיוק?

חטא ועונשו

השקיעה ששקעו מדינת ישראל ועמה היהודי בעקבות מלחמת הלבנון - ההתערערות החברתית והמוסרית בפנים, וערעור מעמדם המדיני והביטחוני בעולם כולו, ובעולם היהודי בפרט - אינה העונש על חטא המלחמה הזאת בלבד: המלחמה הזאת, שהנוק שגרמה למדינה ולעם עדיין אינו ניתן להערכה ממצה, וספק אם הוא ניתן לתיקון; היא עצמה העונש על חטא הקו המדיני שנקטנו בשנים האחרונות: חטא השלטון הכיבושי על עם אחר.

התאריך המכריע בהיסטוריה הקצרה של מדינת ישראל היה היום השביעי: היום שלאחר מלחמת ששת הימים. באותו יום היה עלינו להכריע - והיה בידינו להכריע - אם היתה זאת מלחמת-מגן או מלחמת-כיבוש. אנחנו הכרענו בדיעבד שהיתה זאת מלחמת-כיבוש. מאז פסקה מדינת ישראל להיות מדינה לעם היהודי, ז.א. המסגרת לעצמאות לאומית-מדינית של היהודים (גם אם בה נכלל בהכרח גם מיעוט לאומי ערבי מצומצם), והיתה למנגנון אדיר של שלטון יהודי אלים על עם אחר בשלמותו.

מאז כל כוונתיה, כל מאמציה וכל פעילותה של המדינה מכוונת למטרה אחת בלבד - החזקת השלטון על השטחים הכבושים ועל עמם הפלסטיני. למטרה זו מוקדשים כל המרץ, כל ההתעניינות וכל המשאבים, המטריאלים והנפשיים גם יחד, תוך הזנחת כל הבעיות והדאגות הפנימיות - החברתיות והתרבותיות - של העם היהודי בארץ ובגולה. מציאות זו גוררת השחתה של הלכיה-הרוח ותכני התודעה באוכלוסיה היהודית, הסתאבות הרגש האנושי וטמטום ההכנה, פיתוח אלימות ונטיות פאשיסטיות. האזרח היהודי במדינת ישראל כמעט שאינו מודע עוד למדינתו אלא מבחינת היותה מנגנון של שלטון כיבושי כלפי עם אחר ומבחינת חובתו להיות שותף לאלימות כיבושית.

הקו הקולוניאליסטי-כיבושי של המדיניות הישראלית גורר בהכרח שימוש הולך וגובר ומחמיר באמצעי דיכוי לשם חיסול המגמות הלאומיות של הפלסטינים, תחילה בשטחים הכבושים ואחר-כך גם מעבר להם, בכל מקום שקיימת התארגנות לאומית פלסטינית. זהו הפשר של מלחמת הלבנון, שלא היתה מלחמת "שלוש הגלילות"; בגלל שרר שקט שנה שלמה, מיום שנעשה הסכם בענין זה עם אש"ף, אשר אש"ף קיימו בקפדנות; היתה זו מלחמת התקפה מחושבת לשם הבטחת המשך שלטוננו על השטחים ע"י השמדת אש"ף והרחבת תחום השלטון הישראלי, הישיר או העקיף, על-ידי כיבוש צבאי ובאמצעות שכירי-חרב ושכירי-מדיניות שלנו.

הסבור שיש לדון בזוועות מלחמת הלבנון ולהסיק מהן מסקנות כאילו היו פרשה בפני-עצמה - אינו אלא טועה: מלחמה זו וזוועותיה אינן אלא תוצאה מחוייבת-המציאות ומחוייבת-ההיגיון של עובדת שלטוננו על השטחים ועל העם הפלסטיני, וכל המתקומם נגד הזוועות בלבנון חייב להבין, שעליו להתקומם כנגד המשך שלטוננו זה, שלא יהא כרופא המטפל בהתקפי-החום של המלריה תוך השלמה עם המלריה עצמה. בינתיים הכיבוש הישראלי של השטחים ושל הלבנון הולך ומשניא את מדינת ישראל בעולם כולו, ולא זו בלבד אלא שהוא מרחיק ממנה גם את העם היהודי, וסופו שיגרור אותה למלחמה עד חורמה עם העולם הערבי כולו, ממרוקו ועד כוויית (את סיכויי שלום-אמת עם המצרים כבר הפסדנו) - כשהאזהרה של כל העולם תהיה נתונה לצד הערבי.

הנעשה בשטחים ובלבנון הוא הכתמה של ההיסטוריה של עם ישראל, הוא מן הדברים שעליהם אמר הנביא: "ונתתי עליכם חרפת עולם וכלימות עולם אשר לא תשכח" (ירמ' כ"ג מ'). חמש מאות הצעירים שנפלו בלבנון לא מתו למען ישראל אלא מתו מוות שאין בו טעם - וממילא אין בו גם כבוד, והוא-הדין באלה שיוסיפו ללכת בעקבותיהם. בייחוד גדולה החרפה, שהם הולכים להרוג ולהרג בפקודתו של אדם שאותו דנה ועדת-החקירה כחסר אחריות, מזניח חובתו ולא-נאמן בדיבורו וראוי להדחה מתפקידו, ושאינו בוש למליהנות מן החסד שגמלה עמו הוועדה בהרשותה להשאירו זמנית במעמדו.

הצלחה של מדינת ישראל כמדינת העם היהודי, כמסגרת קיומית לבני-אדם הגונים ויהודים כשרים, כדמוקרטיה ולא כמחנה-ריכוז צבאי, מותנית בהסתלקותנו מן השטחים הכבושים (ואין-צריך-לומר מן הלבנון) ובהכוונה וריכוז כל כוחותינו ומגמותינו בעמנו ובמדינתנו.

הציב קו אדום, כדי
בדור ההכרעה
פרצופך; עד שתמצא
א אותו בבלידת.
יבות אין פירושה
העול שממנו נדחק?
ידות-לב? האם
ד שהתאכזר, של
סבב המוליד זלזול
ים הן הקובעות ולא
קידים את מטרות

י למנוע; שם,
ה המנחה את
הגור כפיים - כי אז

אם לרחוץ בניקיון
אינה נפסקת כל עוד
או יעשה זאת אחר,
עבירה.

להכריע בעצמם, כי
עבירה של היחיד
ש קו אדום: לא

בו מול 'החברה', לא
איש איש בדרכו,
יחד, הם חלק מן
רשית, כדי להפוך את
גדים.

גדי אלגוי

לבלום את מדינת
שלהם? את דעתי
- לכן, פיתרון
אבל אנחנו

26.9.82
הוא מתכוון בדיוק?

אם לא ייעשה דבר זה, מרצוננו - בלחצם של אלה הנידונים להיות קרבנות מדיניות הכיבוש האלים - או בעל-כרחנו, בלחץ אמריקני (או אמריקני/סובייטי), נידונה מדינת ישראל לחורבן פנימי וחיצון גם יחד, ועמה יתערער מעמדו הפוליטי, ואף המוסרי, של עם ישראל בעולם ובהיסטוריה.

ישעיהו ליבוביץ

"נִקְבִּיל פְּנֵי גֹאֵל צִיּוֹן.
נִקְבִּיל פְּנֵיו: יְהִי דִמְנוּ
מִרְכָּד אָדָם בְּרַחֲבוֹת,
וְעַל מִרְכָּד זֶה מַחֲזִיתֵנו
בְּשׁוֹשְׁנֵים הַלְבֵנוֹת."

מתוך שירו של אברהם (יאיר) שטרן

ומה נַיִיד לְסוֹס בְּמִלְחָמָה הַבָּאָה?
אוֹתוֹ דְּבָר נַיִיד לְסוֹס,
אֲמִירָה טוֹבָה וּמַעֲוֹדֶדֶת.
דֶּרֶךְ מִפְּרָכָת, אֵל תִּפְסִיק לִלְכֹת,
הֵם זְעָה נִגְרָת לֹא עֲכָשׁוּ אִי אֶפְשָׁר
לְהִפְסִיק חֵלוֹם בְּאֶמְצֶע, כְּבָר מִיָּעִים
וְאֶפְשָׁר לְגַמֵּעַ אֶת הַפֶּרֶת.

דֶּרֶךְ הוּי מִפְּרָכָת, אֵל תִּפְסִיק לִלְכֹת,
עֵיפֹת הִיא הַמַּצָּאָה שֶׁל סוֹס יְהִיר
שֶׁל סוֹס שְׁאִינוּ בּוֹשׁ בְּפָנֵי הַשָּׂאָר
תְּרוֹצִים מְצוּצִים מִפְּרָסָה שֶׁל סוֹס
שֶׁלֹא רוֹצֶה לְהִיּוֹת בְּסֶדֶר, וּמִפְּנֵי
וְלֹא מִסָּגֵל הֵם מֵאוֹתוֹ גִּזַּע שֶׁתִּמָּטֵן.

דֶּרֶךְ מִפְּרָכָת, אֵל תִּפְסִיק לִלְכֹת,
כָּל מְקוֹם שֶׁהוֹלֶכֶת עָלָיו פְּרָסָה
נִקְנָה לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ עֶבֶד שֶׁבָּרַח.
וְאַנְחֵנוּ שׁוֹרָה אֲרָכָה אֲרָכָה
מִדְּלִדְלִים כְּשֶׁכָּחָה,
וְהַמֶּחֱשָׁפוֹד בְּלִי קֶשֶׁי נִעְרָם
כְּמוֹ שׁוֹשְׁנָה לְבָנָה עַל הַדָּשׁ.

יוסף שרון

כ

צור

מלים, כנראה, נשפך כאן. לא, כמו פגיו, זורק הלב והדם והאוזן חוצה - קלוש ושות... מלים.

אבל צריך ללפני שיתיה כאן עצם, מבר עכשיו ומה שנשאר זה ר הזה - חסר טעם אני רוצה להתה

לא גוסטלגיה - בים, לוחצים.

יום שישי (הארץ...) לילה שעות הדרכים עם דות מלאות ילד רציניים, אפורים - סים, מתוחים - כולם מבינים מה סים. נשאר רק אצבעות.

ובבסיסים - קים את כלי ה

נאות הכיבוש האלים
רבן פנימי וחיצון גם
טוריה.

ישעיהו ליבוביץ

מכתבים למערכת הארץ

צוואתו של מידד אלון ז"ל

בי"ז גאומים ותדריכים על הבופור
— אתה, כנראה, נהגה מזה.

אבל אני מת מזה.

אתה יכול לארגן הפגנות, כדי
לשכנע את עצמך שאתה צודק, ל-
איים ולהכפיש את דורשי השלום
למיניהם, לקבור באיטיות ובהתמדה
את הדמוקרטיה שלנו. אתה יכול
להגיד שכל העם הזה מאתוריק.

אבל — רק מעטים חוזרים עם
דם על בגדיהם.

והם עדיין המומים ועדיין שק-
טים... עייפים ממלחמות.

החיל מידד אלון (20), שגל-
חם בלבנון ביחידת נח"ל מוצנח,
כתב שלושה ימים לפני מותו
מכתב זה, כמכתב למערכת, אך
לא הספיק לשגרו לעיתון. המכ-
תב הועבר לעיתון עליידי חברי
ריו לאחר שהוקרא ביחידה ב-
"צוואתו של מידד אלון ז"ל".

חרבות — היום משמנים נשקים,
טוענים עוד כדורים, תופרים ת'אפור
— לא שוכחים כלום, לא משאירים
דבר למזל הרע...

והמזל — לוקח הכל, לא משאיר
דבר להיגיון, לצדק... אחר-כך יוש-
בים המומים, עייפים — "אז, זהו,
ככה גראית מלחמה"... ואז מבינים
שהדבר המסריח הזה, מלחמה, זה
לא משחק, לא משחק. וכדור טועה
אחד פתאום תופס אותך — ואתה
מת. לא סתם מות — מוות מכוער,
מגעיל... חסר טעם והיגיון.

ואז בבית, אחרי הכל, מבינים ר'
קולטים מה עבר עלינו — כל מי
שיצא חי ו"שלם" מהעסק הזה.
ואתה מבין — שעוד מלחמה ועוד
אתה... ובסוף תאבד את שפיות דע'
תך. כתם שחור וגדול מכסה חלק
מראש הילד התמים שלך — וכל
יום לחימה — הכתם גדל — מאיים
לקטוף אותך מארץ החיים הנורמ-
ליים, וזהו — אתה כבר איש אחר
— עם זכרונות וסיוטים וחברים
מתים.

אתה מבין — שהארץ הנו מלאה
באנשים חולים, ושאתה כל מלחמה
עדיין גישארים הכאב, הפחד, ה-
תסכול — נעזר דור לזתמים, "נש-
רף".

אנחנו הדור של שרון. אנחנו
שילמנו ומשלמים יום יום את המס.
מעלים קטעי גופות, איברים שרר'
פים ואנשים מתוסבכים למזבח ה-
ענק של שרון. אומרים לו — קח.
הפעם תורך לנצח — אנחנו תמיד
מפסידים, גם אם נכבוש את טרי-
פולי — אנחנו הפסדנו — הדור
הזה של חיילי גולני וצנחנים ו-
שריון. אנחנו תמיד נפסיד — ואת
זה אסור לשכוח.

אני רוצה להגיד לו משהו, לאיש
הגדול, שיושב שם למעלה — אנלי
לא הבנת אותו ג'ונר, שרון. אתה
מוזי דגלים, מניף אותם, מר-

מלים, כנראה, לא שוות ת'דיו ש'
נשפך כאן. לא, לא. כי דופק בראש
כמו פגזים, זורם לידיים עם כל
הלב והדם והאוויר שבי ויוצא ה'
חוצה — קלוש וריק וחסר משמ'
עות... מלים.

אבל צריך לצעוק, להזהיר —
לפני שיהיה מאוחר מדי, אולי, ב-
עצם, כבר עכשיו איחרנו, איחרתי...
ומה שנשאר זה רק להשתמש בכלי
הזה — חסר טעם — מלים.
אני רוצה להתחיל בזכרונות.

לא נוסטלגיה — זכרונות — כוא-
בים, לוחצים.

יום שישי (יכולו השמים ו'
הארץ..."). לילה. ופתאום, תוך
שעות הדרכים עמוסות — טרמפ'א'
דות מלאות ילדים לבושי מדים...
רציניים, אפורים — ממהרים לבסי-
סים, מתוחים — מדברים בשקט —
כולם מבינים שהפעם זהו — נכני-
סים. נשאר רק להתפלל ולהחזיק
אצבעות.

ובבסיסים — מתכוננים — ממר-
קים את כלי הנשק. פעם צהצחו

ר

- חיים מינסקי. סמל
- אלי גוז'נסקי. רבי"ט
- נכלא בסך הכל ל-5
- צביקה צורף. סמ"ר
- דוד בן עמי. טור' 1
- יעקב מהגלית. סגן
- שלמה כץ. טור' 1
- דניאל טימרמן. טור' 1
- אוטול יבלונקו. טור' 1
- עם שחרורו נדרש
- ממילואים. ב' 2.82
- בקרית-ארבע. לאחר
- ל-30 ימי מחבוש
- המערבית.
- אמיר תדהר. רס"ל
- אמנון ליכטר. סמל
- ג. 1. ושפט בדצמבר
- יפתח שביט. סמל
- סמיר חתוקאי. סגן
- לחמישה חודשי
- צה"ל למלא שירות
- העדה הצ'רקסית).
- זאב גביש. סגן מיל
- צבי בר דוד. סמל
- בלבנון.
- עודד חופשי. רבי"ט
- א. ב. נכלא ב' 1.83
- ג. ד. סגן מיל. תור
- ר. ב. סגן. תחזוקה
- לצאת ללבנון, סירת
- פליקס לאוב. סרן
- ל-2.
- מנשה דביר. סמל
- אלי ביטון. טור' 1
- יוסף קיש. קיבוץ
- יואל גרינברג. סמל
- עוזי דקל. סמל
- ישי מנוחין. סגן. מ
- ג. ד. מרצה לאמנו
- דוד לאופר. רבי"ט
- שלום ויינשטיין. ש
- מאיר שפר. סמ"ר
- גלעד אשל. טור' 1

רשימת חיילי צה"ל - סרבני המצפון

- **חיים מינסקי**. סמל מיל'. תותחנים. סירב לשרת בלבנון, נשפט ב-10.8.82 ל-28 ימי מחבוש.
- **אלי גוז'נסקי**. רב"ט בשירות סדיר. שיריון. נשפט שלוש פעמים, החל ב-26.7.82, על סירוב לשרת בלבנון. נכלא בסך-הכל ל-56 ימים.
- **צביקה צורף**. סמ"ר מיל'. תותחנים. נשפט ב-3.9.82 ל-28 ימי מחבוש על סירוב לשרת בלבנון.
- **דוד בן עמי**. טור' מיל'. תותחנים. נשפט ב-29.8.82 ל-14 ימי מחבוש. סירב לשרת בלבנון.
- **יעקב מהגלית**. סג"מ בשירות סדיר. שיריון. נשפט ב-23.9.82 ל-28 יום על סירוב לשרת בלבנון.
- **שלמה כץ**. טור' מיל'. שיריון. נשפט ב-22.9.82 ל-28 יום על סירוב לשרת בלבנון.
- **דניאל טימרמן**. טור' מיל'. חיל הנדסה. נידון ב-3.10.82 ל-28 יום על סירובו לשרת בלבנון.
- **אנטול יבלונקו**. טור' מיל'. שיריון. נשפט ב-10.10.82 ל-35 ימי מחבוש על סירובו לשרת בגדה המערבית. עם שחרורו נדרש לשוב ולשרת בגדה. סירב פעם נוספת ולאחר בירור עם דרגים בלתי ידועים שוחרר ממילואים. ב-3.2.82 עם התייצבותו החוזרת למילואים נדרש לצאת עם יחידתו לתפקידי שיטור בקרית-ארבע. לאחר שסירב הושם במעצר עד לבירור הנושא עם הפרקליטות הצבאית. בתום הבירור נדון ל-30 ימי מחבוש נוספים. ב-23.3 נידון בפעם השלישית ל-35 ימי מחבוש על סירוב לשרת בגדה המערבית.
- **אמיר תדהר**. רס"ל מיל'. שיריון. נשפט ב-20.10.82 ל-35 יום על סירוב לשרת בלבנון.
- **אמנון ליכטר**. סמל מיל'. חר"פ. נשפט ב-5.11.82 על סירוב לשרת בלבנון.
- **ג. ו.** נשפט בדצמבר 1982 ל-35 יום על סירוב לשרת בלבנון.
- **יפתח שביט**. סמל מיל'. חיל קשר. נשפט ב-2.1.83 ל-21 ימי מחבוש על סירובו לשרת בלבנון.
- **סמיר חתוקאני**. סגן מיל'. נשפט בפני בית דין על עריקות בנימוקים מצפוניים-דתיים. נכלא ב-28.9.82 לחמישה חודשי מאסר בפועל, שבעה חודשי מאסר על-תנאי והורדה לדרגת טוראי. ביקש משלטונות צה"ל למלא שירות לא-קרבי או שירות לאומי בנימוק שאינו מוכן להילחם נגד אחיו לדת המוסלמית (בן העדה הצ'רקסית).
- **זאב גביש**. סגן מיל'. משטרה צבאית. נשפט ב-9.1.83 ל-21 יום על סירוב לשרת במחנה אל-אנצאר.
- **צבי בר דוד**. סמל מיל'. שיריון. בן 38 ואב לשתי בנות. נשפט ב-18.1.83 ל-14 יום על סירוב לשרת בלבנון.
- **עודד חופשי**. רב"ט מיל'. נשפט ב-21.1.83 ל-28 יום על שסירב לשרת בלבנון.
- **א. ב.** נכלא ב-28.1.83 ל-28 יום על סירוב לשרת בלבנון.
- **ג. ד.** סגן מיל'. תותחנים. נידון ל-28 ימי מאסר על סירוב לשרת בלבנון.
- **ו. ב.** סגן. תחזוקה. סירב לשרת בלבנון. נכלא כנראה ב-9.2.82, שוחרר ב-20.2.82 עם שחרורו, נדרש לצאת ללבנון, סירב שנית ונידון ב-27.2.83 ל-14 ימי מחבוש נוספים.
- **פליקס לאוב**. סרן מיל'. תותחנים. סירב לשרת בלבנון, נכלא ב-20.2.83 ל-28 יום על סירובו. בן 37, אב ל-2.
- **מונשה דביר**. סמל מיל'. חובש. נכלא ב-16.2.83 ל-28 יום על סירוב לשרת בלבנון. בן 35, אב ל-2.
- **אלי ביטון**. טור' מיל'. תותחנים. נידון ב-21.2.83 ל-14 יום על סירוב לשרת בלבנון.
- **יוסף קיש**. קיבוץ נחשון. נשפט ב-27.2.83 ל-28 ימי מחבוש על סירובו לשרת בלבנון.
- **יואל גרינברג**. סמל מיל'. בן 30. נידון ל-21 יום ב-10.3.83 על סירובו לשרת בגדה המערבית.
- **עוזי דקל**. סמל מיל'. בן 30. נידון ל-21 יום ב-10.3.83 על סירובו לשרת בגדה המערבית.
- **ישי מנוחין**. סגן. נידון ל-35 ימי מחבוש על סירוב לשרת בלבנון.
- **ג. ד.** מרצה לאמנות מירושלים. נכלא ב-15.2.83 ל-14 יום על סירובו לשרת בלבנון.
- **דוד לאופר**. רב"ט מיל'. בן 24, קיבוץ בית-ניר. נידון ל-21 יום על סירוב לשרת בלבנון.
- **שלום ויינשטיין**. שיריון. נידון ל-35 ימי מאסר על סירובו לשרת בלבנון.
- **מאיר שפר**. סמ"ר מיל'. צנחנים. נידון ב-16.3 ל-35 יום על סירוב לשרת בלבנון.
- **גלעד אשל**. טור' מיל'. נידון ב-16.3 על סירובו לשרת בלבנון ל-35 ימי מחבוש.

דפוס רם.

גבול הציות וזכות הסירוב

יש גבול